

Z KONTAKTÓW ZAGRANICZNYCH BIBLIOTEKI GŁ. UMCS

3. Biblioteka Naukowa im.Gorkiego Państwowego Uniwersytetu im.M.Łomonosowa w Moskwie, Prospekt Marksa 20, Leninowskie Wzgórza - wieżowiec./Naučnaja biblioteka im. Gor'kogo gosudarstvennogo universiteta im.M.Lomonosova.Moskva K 9, Prospekt Marksa 20, Leninskie Gory - vysokie zdanie /.

Uniwersytet M.Curie-Skłodowskiej już w pierwszych latach swego istnienia nawiązał kontakt wymienny z bibliotekami radzieckimi. Jedną z pierwszych bibliotek, która zaczęła przysyłać nam wydawnictwa, była największa biblioteka uniwersytecka ZSRR im. Gorkiego w Moskwie. Wymiana ta, zapoczątkowana w r.1947, prowadzona jest dotąd. Nasz uniwersytet wysyła swoje wydawnictwo „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” Sec.A-Matematyka, AA-Fizyka i chemia, B-Geografia, geologia, mineralogia i petrografia, C-Biologia, F-Nauki humanistyczne, G-Prawo, H-Ekonomia, a w zamian za to otrzymuje „Vestnik Moskovskogo universiteta” Ser. I-Matematika, mechanika, II-Chimia, III-Fizika, astronomia, IV-Geografija, geologija, VI-Biologija, počvovedenie, VII-Ekonomika, VIII-Filologija, IX-Istorija, XI-Žurnalistika, XII-Pravo, Teorija naučnogo kommunizma oraz Vostokovedenie, nadto czasopismo „Russkij jazyk za rubežom” i wydawnictwa zwarte uniwersytetu. Poszczególne serie nadsyłanych czasopism rozprawdane są odpowiednio do zakładów naukowych UMCS. Część wydawnictw Uniwersytetu im.Łomonosowa trafia do Biblioteki Głównej UMCS, która ze swej strony nawiązała również kontakt wymienny z Biblioteką im.Gorkiego. Wśród nadesłanych wydawnictw znalazły się dwie niewielkie książeczki dotyczące dziejów biblioteki uniwersyteckiej:

1. Pencko N.A.: Istorija Biblioteki Moskovskogo universiteta 1755-1967. /Cz./ 1. Biblioteka Moskovskogo universiteta s osnovanija do 1812 goda. Moskva:Izd.Moskovskogo universiteta 1969 s. 162, 2 nlb.
2. Naučnaja Biblioteka imeni A.M.Gor'kogo Moskovskogo universiteta. 2 izd. dop. Moskva:Izd.Moskovskogo universiteta 1972 s.34, ilustr.

Zaznajomienie się z ich treścią jak również wizyta w Moskwie

przyczyniły się do napisania tego artykułu.

Uniwersytet im. Łomonosowa w Moskwie został założony w 1755r. Inicjatorem jego powstania był genialny uczyony, przyrodnik, filolog i poeta Michał Wasylewicz Łomonosow. Opracował on projekt organizacji uniwersytetu, który przewidywał 3 wydziały: filozoficzny, prawny i medyczny. Brak wydziału teologicznego zapewniał świeckość nauki - było to, jak na owe czasy, bardzo postępowe.

Jednocześnie z uniwersytetem powstała biblioteka główna; miała ona również od początku świecki charakter, była dostępna dla wszystkich kochających naukę i bezpłatna. Mieściła się w gmachu uniwersytetu na Placu Czerwonym na II piętrze wraz z gabinetem mineralogicznym i fizycznym.

Rozwój biblioteki w drugiej połowie XVIII w. odbywał się dzięki zaopatrywaniu w literaturę zagraniczną. Z początku na Moskiewskim Uniwersytecie pracowali profesorowie sprowadzani głównie z Niemiec, Francji, Włoch. Bazowali oni na książkach zagranicznych, których domagano się dla nauki i dydaktyki. Opiekujący się biblioteką profesorowie wypisywali książki „z morza”, a sprowadzaniem ich zajmował się specjalnie do tego zaangażowany kupiec uniwersytecki. Nie zawsze jednak dobrze wywiązywał się on ze swoich obowiązków i częste były skargi, że biblioteka nie posiada najnowszych dzieł zagranicznych.

Równocześnie z biblioteką powstała na uniwersytecie drukarnia, która przyczyniła się w znacznym stopniu do zaopatrywania biblioteki w literaturę rosyjską. Miała ona szeroki profil wydawniczy, wydawała mianowicie nie tylko prace profesorów, ale literaturę wszelkiego rodzaju, rosyjską i tłumaczenia, poezję i prozę, utwory klasyków, czasopisma m.i. „Wiadomości Moskiewskie”, almanachy i kalendarze. Biblioteka uniwersytecka otrzymywała bezpłatnie 1 egzemplarz obowiązkowy wszystkich wydań drukarni. Rozkwit drukarni przypada na lata 1779-1789 za czasów kierownictwa wybitnego dziennikarza i publicysty Nowikowa. W tym czasie z drukarni napłynęło do biblioteki ok. 5 tysięcy dzieł. Niestety, działalność Nowikowa jako zbyt postępową, nie podobała się Katarzynie II. Sam Nowikow został aresztowany za druk ksiąg niedozwolonych, a drukarnia zamknięta.

Ważnym źródłem przyływu książek do biblioteki były wymiana i dary. Od początku swego istnienia Uniwersytet utrzymywał kontakt z Akademią Nauk, założoną w 1725 r. w Petersburgu. Jej profesorowie dostarczali pierwszych spisów potrzebnych dla uniwersytetu książek. Nowopowstała biblioteka uniwersytecka wysyłała do Petersburga książki wydawane w moskiewskiej drukarni, a w zamian otrzymywała wydawnictwa Akademii.

Z ciekawszych darów biblioteka uniwersytecka otrzymała pod koniec XVIII w. spuściznę po likwidującej się drukarni w Moskwie, były tam książki drukowane za czasów Piotra I między innymi „Księga Marsowa”. W 1803 r. przybył do biblioteki piękny zbiór książek, ofiarowany przez P.G. Demidowa z dziedziny historii naturalnej. Pozwoliło to stworzyć w bibliotece osobne muzeum Demidowa, którego katalog obejmował 3 tysiące pozycji.

Początek XIX w. przyniósł korzystne zmiany dla biblioteki. Ministerstwo, któremu podlegał teraz uniwersytet, starało się pomóc bibliotece, przyznano jej stały budżet. Zadania jednak biblioteki rosły, na uniwersytecie powstał nowy wydział nauk moralnych i politycznych, przybywały katedry, których potrzeby biblioteka winna była zaspakajać.

W tym czasie przybyli do Moskwy z Getyngi dwaj profesorowie Bule i Reiss, którzy zainteresowali się bliżej biblioteką i opracowali projekt jej reorganizacji. Wszystkie książki miały być ułożone działowo w/g dziedzin wiedzy, osobno projektowano wydzielić encyklopedie i dzieła ogólne, których nie wypożycza się do domu. Z ogólnego księgozbioru wydzielono też dublety i książki bez wartości. Zwrócono uwagę na opracowanie katalogów alfabetycznego i systematycznego, uznano za konieczne stemplowanie książek, założenie rejestru wypożyczeń i dokonanie skontrum. Reformy te nie zostały całkowicie wprowadzone w życie. Nadszedł rok 1812 i najazd Napoleona. Słynny pożar Moskwy zniszczył gmach uniwersytetu i razem z nim spłonęła biblioteka, licząca wówczas ok. 20 tysięcy tomów. Zdołano uratować tylko 6 skrzyń z rzadkimi książkami, między innymi ocalały sprawozdania z zebrań konferencji uniwersytetu, które stanowią podstawowe źródło do poznania historii uniwersytetu. Sprawozdania te wydano drukiem dopiero w latach 1960-63.

Po zakończeniu wojny 1812 r. szybko rozpoczęto odbudowę uniwersytetu i biblioteki. Już w 1818 r. wybudowano nowy gmach przy Placu Maneżu i tam znalazła też pomieszczenie biblioteka. Osobny budynek dla biblioteki, na wzór gmachu bibliotecznego w Halle, wybudowano dopiero na przełomie XIX i XX w. na Prospekcie Marksa 20; do dziś mieści się w nim podstawowa część biblioteki.

Wiek XIX to okres szybkiego rozwoju biblioteki. Zbiory pomnażały się przede wszystkim dzięki darom. Instytucje naukowe, towarzystwa, profesorowie i wychowankowie uniwersytetu oraz przemysłowcy i inteligencja rosyjska szły z pomocą bibliotece. Z większych i ciekawszych księgozbiorów wymienić można bibliotekę I.I. Suwałowa, pierwszego kuratora uniwersytetu, ciekawy to i typowy księgozbiór wykształconego obywatela XVIIIw., przedstawiciela Oświecenia. Następnie trafiły do biblioteki zbiory Turgieniewych, świątłych masonów, księgozbiór Murawiewych, ofiarowany przez rodzinę dekabrysty Nikity Murawiewa, biblioteka generała A.K.Ermołowa, działacza i polityka, sławnego zwycięzcy spod Borodino, księgozbiór rodziny Dmitriewych, zbierany w ciągu 200 lat przez kilka pokoleń. Licznie również trafiały do biblioteki księgozbiory profesorów Moskiewskiego Uniwersytetu: F.I. Buslajewa, filologa i językoznawcy, S.I. Sołowiewa, znanego historyka, T.N. Granowskiego, znanego mówcy, o którym Hercen pisał, że „katedra jego wyrosła w trybunę protestu”, M.M. Kowalewskiego, redaktora znanego czasopisma „Wiestnik Ewropy” i innych.

W XIX w. nie tylko rósł księgozbiór biblioteki, ale ulepszała się jego organizacja. Duże zasługi położył tu prof. Reiss, autor pierwszej instrukcji katalogowej i schematu bibliograficzno-bibliotecznego dla układu książek. W połowie XIX w. zaczynają się też pojawiać na uniwersytecie biblioteki na wydziałach. W latach 60-tych XIX w. następuje rozkwit myśli rewolucyjno-demokratycznej, której ogniskiem jest uniwersytet. Z biblioteki korzystają wówczas rewolucyjni demokraci jak Bieliński, Hercen, Ogariew. Zbiory biblioteki przyciągają uczonych, pisarzy jak Gribojedow, Lermontow, Czechow. Biblioteka uważana jest za najlepszą bibliotekę Moskwy. Wprawdzie od 1863 r. została już

otwarta biblioteka Rumiancewa, którą uważa się za początek biblioteki narodowej Lenina, jednak biblioteka uniwersytecka w tym czasie miała o wiele bogatszy księgozbiór, dużo literatury zagranicznej w porównaniu z innymi bibliotekami.

Mimo ożywienia kulturalnego przed Rewolucją Październikową ani uniwersytet ani biblioteka nie osiągnęły należytego poziomu. Księgozbiór biblioteki w 1913 r. liczył pół miliona tomów.

Rewolucja Październikowa otworzyła nowy okres w życiu biblioteki. Hasło „nauka dla wszystkich”, demokratyzacja szkoły – wszystko to otworzyło przed biblioteką nowe perspektywy. Władza radziecka mimo wojny i trudności ekonomicznych zrobiła wszystko dla zachowania i rozwoju biblioteki. Już w 1919 r. zwołano zjazd bibliotek akademickich, na którym dyrektor biblioteki uniwersyteckiej A.I. Kaliszewski wystąpił z referatem o organizacji bibliotek wyższych uczelni. Reforma bibliotek ściśle związana była z reformą oświaty i szkolnictwa. Zjazd ustalił „zasady korzystania z bibliotek akademickich”. Biblioteka uniwersytecka otrzymała od 1920 r. egzemplarz obowiązkowy wszystkich wydań wychodzących w Rosyjskiej Republice, a dopiero znacznie później w 1945 r. wszystkich wydań wychodzących w ZSRR.

W bibliotece dokonano reorganizacji. Rozpoczęto przede wszystkim wszelkie prace nad katalogami, wprowadzono nowy schemat klasyfikacyjny, przepracowano katalog alfabetyczny w/g nowej pisowni, zaczęto wprowadzać międzynarodowy format kart katalogowych; w czytelni wprowadzono katalog słownikowy. Nowa struktura biblioteki obejmowała teraz wszystkie biblioteki zakładowe z biblioteką fundamentalną na Prospeckie Marksa na czele. Sieć bibliotek zakładowych została rozbudowana, powstały biblioteki pomocy dydaktycznych przeznaczone przede wszystkim dla studentów, filie w domach akademickich.

W listopadzie 1932 r. dla uczczenia 40-lecia działalności literacko-społecznej A.M. Gorkiego bibliotece Moskiewskiego Uniwersytetu nadano imię A.M. Gorkiego. W 1933 r. specjalnym zarządzeniem biblioteka otrzymała samodzielny tytuł zrównujący ją z instytutem naukowo-badawczym. Znacznie wówczas polepszyło się materialne i prawne położenie biblioteki, rozpoczęto prowadzić prace naukowe, założono oddział informacyjno-bibliograficzny.

W chwili wybuchu II wojny światowej księgozbiór biblioteki liczył milion tomów.

Trudne były lata wojenne dla biblioteki i jej personelu. W 1941 r. najcenniejsze zbiory: węgopisy, starodruki, pierwsze wydania razem z muzealnymi zabytkami Moskwy, w liczbie ok. 5 tysięcy, zostały odesłane do miasteczka Kustanaj w Republice Kazachskiej, gdzie były ukryte do końca wojny. Najważniejsza literatura potrzebna dla profesorów i studentów była ewakuowana w 1941 r. wraz z uniwersytetem najpierw do Aszchabad w Turkmenii w środkowej Azji, następnie do Świerdłowska pod Uralem. Pozostałe w Moskwie zbiory były zabezpieczone w piwnicach gmachu na Prospekcie Marksa. Niestety, na skutek bombardowań zarówno gmach uniwersytetu jak i biblioteki został uszkodzony. Cały czas w okresie trwania wojny pracownicy biblioteki pełnili bohaterską służbę w bombardowanych budynkach, za co po wojnie zostali odznaczeni medalem „Za obronę Moskwy”. Nie ustawały też w bibliotece prace bibliograficzne i naukowe na tematy związane z wojną. Już w maju 1943 r. uniwersytet został reewakuowany do Moskwy, wrócił też księgozbiór dydaktyczny biblioteki. W lipcu 1944 r. wróciły cenne zbiory inkunabułów i rękopisów z Kustanaja.

Kapitałny remont gmachu głównego biblioteki na Prospekcie Marksa trwał niecały rok, już w lutym 1944 r. biblioteka została całkowicie odbudowana, zaczęły funkcjonować czytelnie i wypożyczalnie nie tylko w bibliotece głównej, ale i w zakładowych.

W 1945 r. Biblioteka im. Gorkiego została zaliczona do bibliotek pierwszej kategorii i otrzymała egzemplarz obowiązkowy z całego kraju. W 1948 r. wyszło rozporządzenie o budowie nowych gmachów uniwersyteckich na Leninowskich Wzgórzach, gdzie postanowiono zorganizować bibliotekę nauk ścisłych i przyrodniczych.

Dziś Biblioteka Naukowa im. Gorkiego tworzy olbrzymią, jednolitą sieć, obejmującą wszystkie biblioteki Moskiewskiego Uniwersytetu. Zarządza biblioteką jedna dyrekcja, jeden jest budżet i personel. Jest to największa biblioteka uniwersytecka w kraju, liczy ponad 6 milionów tomów, obsługuje rocznie 44 tysiące czytelników różnej kategorii, rocznie wydaje 5,5 miliona

tomów i 34 tysiące informacji bibliograficznych.

Zasadą organizacji pracy biblioteki jest centralizacja prac dla wszystkich oddziałów w zakresie kompletowania i opracowania oraz służby informacyjno-bibliograficznej i pracy wystawowo-propagandowej. Drugą zasadą jest zróżnicowanie obsługi czytelników ze względu na ich kategorie i zawody.

Tradycyjna, najstarsza część biblioteki to Biblioteka znajdująca się na Prospekcie Marksa 20. Są tu zbiory z zakresu historii nauk i nauk humanistycznych. Jest to stary gmach, mieści 3 miliony tomów. Składa się z trzech kondygnacji, na których rozmieszczone są trzy czytelnie: studencka na 150 miejsc, profesorska na 20 i czytelnia aspirancka na 40 miejsc. Na I piętrze znajduje się wypożyczalnia i duża sala katalogowa, zawierająca katalog alfabetyczny, systematyczny i przedmiotowy. Katalogi obejmują całość zbiorów biblioteki z zaznaczeniem miejsca, filii, magazynu, w którym dana książka znajduje się. W gmachu przy Prospekcie Marksa znajdują się oddziały gromadzenia i opracowania, które kompletują i opracowują całość zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej. Na sześciu kondygnacjach magazynowych rozmieszczone są działowo zbiory z zakresu literatury pięknej, filologii, filozofii, historii, ekonomii i prawa. Dumę Biblioteki stanowi zbiór literatury XIX w. oraz cenne rękopisy w języku greckim i łacińskim. Biblioteka posiada pierwodruki wydań klasyków marksizmu, komplet czasopisma „Iskra”, cenne egzemplarze cenzury „Martwych dusz” Gogola i „Zapiski myśliwego” Turgieniewa, komplet czasopisma „Kołokoł” Hercena.

Od 1966 Biblioteka wraz z wydziałem historycznym prowadzi wyprawy naukowo-archeograficzne w różne strony ZSRR w poszukiwaniu cennych druków. W wyniku tych wypraw do oddziału rzadkich książek i rękopisów trafiły takie cymelia jak „Anonimowa ewangelia” wydana w Moskwie w 1560, „Apostoł” Fedorowa z 1564 r. wydany w Moskwie i lwowski „Apostoł” Fedorowa wydany w 1574 r., „Ostrogskaja biblia” z 1581 r. oraz wiele innych pomników staroruskiej kultury.

Drugim równorzędnym co do ważności gmachem, gdzie mieści się Biblioteka, jest wysoki gmach na Leninowskich Wzgórzach. Są tam zbiory matematyczno-przyrodnicze biblioteki. Leninowskie

Wzgórze jest to olbrzymi kompleks budynków Moskiewskiego Uniwersytetu, stale rozbudowujące się miasteczko uniwersyteckie na peryferiach Moskwy. Charakterystycznym jego akcentem jest wieżowiec wielopiętrowy. Właśnie w tym centralnym wieżowcu znajduje się Biblioteka Uniwersytecka i jej dyrekcja na XII piętrze. Część biblioteki na Leninowskich Wzgórzach to biblioteki wydziałowe, matematyczno-przyrodnicze. W wieżowcu znajduje się biblioteka matematyki, geologii i geografii. Mają one swoje czytelnie profesorskie i studenckie. Wypożyczalnia i magazyny są wspólne dla tych wydziałów. Centralny magazyn położony jest pionowo w wieżowcu i tak zorganizowany, że jego sektory stykają się z odpowiednimi działami biblioteki. Przyjmowanie zamówień i wydawanie książek odbywa się przy pomocy wind. W centralnym magazynie księgozbiór liczy ok. 1 miliona tomów z zakresu matematyki, mechaniki, geologii, geografii, literatury politycznej i pięknej. Na VII-mym piętrze znajduje się centralna wypożyczalnia książek, a obok niej oddział informacyjno-bibliograficzny.

Na Leninowskich Wzgórzach obok biblioteki głównej znajduje się cała sieć bibliotek zakładowych. Posiadają one duże księgozbiory dochodzące czasem do 1/2 miliona zbiorów, są to biblioteki zakładów fizyki, chemii, biologii itp. Wśród nich na uwagę zasługuje nowy gmach biblioteki wydziałów humanistycznych, wybudowany w 1970 r.

Z chwilą przeniesienia na Leninowskie Wzgórze wydziałów filozoficznego, ekonomicznego i filologicznego ich biblioteki uległy komasacji i zostały przeniesione do nowego gmachu. Jest to piękny, jasny, przeszklony budynek, posiadający czytelnię studencką na 500 miejsc, czytelnię czasopism oraz wypożyczalnię literatury pięknej i pomocy dydaktycznych. Księgozbiór biblioteki wydziałów humanistycznych liczy ok. 600 tysięcy tomów, przewidziany jest przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb procesu naukowo-dydaktycznego, zawiera również literaturę piękną, tak potrzebną dla humanistów, literaturę dziecięcą, literaturoznawstwo i sztukę.

Biblioteka im. Gorkiego posiada łącznie 48 filii i oddziałów, są one nie tylko przy zakładach naukowych uczelni, ale

przede wszystkim w domach akademickich dla studentów. Jest również specjalna biblioteka literatury pięknej i politechnicznej dla personelu pracującego na uniwersytecie. Na uwagę zasługuje gabinet metodyczny założony w 1959 r. przez Ministerstwo przy bibliotece. Sprawuje on kierownictwo metodyczne nad wszystkimi bibliotekami wyższych uczelni w kraju. Przede wszystkim wydaje liczne pomoce metodyczne na temat różnorodnej pracy bibliotek wyższych uczelni oraz prowadzi kursy podniesienia kwalifikacji licznych grup pracowników. Do jednego z zadań gabinetu należy wypisywanie literatury zagranicznej dla bibliotek wyższych uczelni w związku z tym prowadzone są kartoteki zgodne z profilem poszczególnych uczelni. Biblioteka im. Gorkiego dysponuje również księgozbiorem rezerwowym, z którego w razie potrzeby wydaje książki innym bibliotekom.

Jak każda duża biblioteka i ta Biblioteka Uniwersytetu im. Łomonosowa posiada wypożyczalnię międzybiblioteczną zarówno na Leninowskich Wzgórzach jak i w Bibliotece na Prospekcje Marksa, pracownię mikrofilmową i oddział restauracji książek.

Biblioteka im. Gorkiego spełnia doniosłe zadanie w kraju, jest przodującą biblioteką, która zaspakaja potrzeby nauki i dydaktyki, sprawuje opiekę i służy radą wszystkim bibliotekom akademickim. Jej bogaty księgozbiór, obfitujący w literaturę zagraniczną jak również w dawne XIX-wieczne wydawnictwa rosyjskie i obce stanowi cenne źródło do badań naukowych.

L i t e r a t u r a :

1. Kurdjavceva A.I.: Naučnaja biblioteka im. A.M. Gor'kogo Mosk. un-ta. Bibliotekar', 1946 nr 7/8 s. 32-37
2. Vilenskaja S.I.: 200 let Naučnoj biblioteki im. A.M. Gor'kogo. Vestnik vysšej školy 1955 nr 3 s. 49-54
3. Mel'nikova N.N.: Rukopisi i radkie knigi v fondach Naučnoj biblioteki. Opyt raboty Naučnoj biblioteki MGU 1955 nr 1 s. 35-47
4. Spirina E.U.: 200-letie Biblioteki Moskovskogo universiteta. Bibliotekar' 1955 nr 5 s. 28-35

5. Masterova E.S.: Opyt organizacii kompletovanija knižnych fondov Naučnoj biblioteki im.A.M.Gor'kogo. MGU v novom zdanii na Leninskich Gorach /1950-1954/. Opyt raboty Naučnoj biblioteki MGU nr 2 1956 s. 1-12
6. Kudrjavceva A.I.: Obrazovanie fondov Naučnoj biblioteki im.A.M.Gor'kogo v sovetskij period /1917-1927/. Opyt raboty Naučnoj biblioteki MGU 1957 nr 5 s. 11-39.
7. Nersesova A.: Organizacija bibliografičeskoj raboty na gumanitarnych fakul'tetach i kafedrach MGU. Sovetskaja bibliografija 1957 v. 45 s. 75-84
8. Spirina E.V.: Sorok let raboty Biblioteki Moskovskogo universiteta. Opyt raboty Naucnoj biblioteki MGU 1957 nr 5 s. 1-10
9. Kudrjavceva A.I.: 190 let Biblioteki Moskovskogo universiteta. Vestnik vysšej školy 1957 nr 2 s. 43-48
10. Moskovskij universitet za pjat'desjat let sovetskoj vlasti. Moskva: Izd. Mosk. un-ta 1967 s. 665-675 Naučnaja biblioteka
11. Pencko N.A. Istorija Biblioteki Moskovskogo universiteta 1755-1967. 1. Biblioteka Moskovskogo universiteta s osnovanija do 1812 goda. Moskva: Izd. Mosk. un-ta 1969 162 s.
12. Makoveeva R. Ja : Biblioteka naučnaja im.A.M.Gor'kogo gos. universiteta im.M.V.Lomonosova W; Bol'sšaja sovetskaja encyklopedija. 3 izd. Moskva: Izd. Sovetskaja Encyklopedija 1970 t. 3 s. 306
13. Naučnaja biblioteka im.A.M.Gor'kogo MGU Moskva: Izd. Mosk. un-ta 1972 2 izd. s. 34, illustr.

Maria Jasienowicz